

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 6. oktoober 2023
(OR. en)

13684/23

LIMITE

JAI 1243
FREMP 269
AG 112
POLGEN 137

MÄRKUS

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Delegatsioonid
Teema:	Jõupingutused kohtusüsteemide tõhususe ja kvaliteedi parandamiseks

Delegatsioonidele edastatakse lisas eesistujariigi märkus justiits- ja siseküsimuste nõukogu 19.–20. oktoobri 2023. aasta istungi raames toimuvaks justiitsministrite töölõunaks.

Töölõuna: jõupingutused kohtusüsteemide tõhususe ja kvaliteedi parandamiseks**I.**

Õigusriigi põhimõte on demokraatia ja inimõiguste austamise kõrval üks liidu põhiväärtusi. See on kõigile liikmesriikidele ühine ja on ühtlasi liidu identiteedi vundament. See on Euroopa poliitilise stabiilsuse ja majandusliku heaolu keskne tegur. Nagu rõhutas komisjoni president Ursula von der Leyen 2023. aasta kõnes olukorra kohta Euroopa Liidus, *jäävad õigusriik ja põhiõigused alati meie liidu aluseks – nii praegustes kui ka tulevastes liikmesriikides.*

ELi lepingu artiklis 2 sätestatud õigusriigi põhimõte hõlmab seaduslikkuse põhimõtteid, mis eeldavad läbipaistvat, vastutustundlikku, demokraatlikku ja pluralistlikku õigusloomeprotsessi; õiguskindlust; täidesaatva võimu omavoli keelu põhimõtet; tõhusat kohtulikku kaitset, sealhulgas õiguskaitse kättesaadavust; sõltumatuid ja erapooletuid kohtuid, sealhulgas seoses põhiõigustega; võimude lahusust ja mittediskrimineerimise põhimõtet ning võrdsust seaduse ees.

Arvestades selle põhimõtte olulisust, on selle järgimiseks olemas mitu Euroopa vahendit.

Euroopa Komisjoni loodud iga-aastane õigusriigisükkel on vahend, mille abil süvendada dialoogi ja ühist teadlikkust õigusriigi alastest küsimustest, ning see on ühtlasi ennetav vahend ja vahend meetmete võtmise edendamiseks, et tugevdada meie institutsioone ja kodanike usaldust nende vastu. Alates 2020. aastast vastu võetavad õigusriigi olukorda käsitlevad aruanded tuginevad mitmesugustele allikatele, sealhulgas ELi õigusemõistmise tulemustabelile¹. Nõukogu iga-aastasest õigusriigidialoogis tuginetakse komisjoni aruandele ning lisaks üldasjade nõukogus toimuvatele aruteludele on justiits- ja siseküsimuste nõukogu pidanud täiendavaid ja põhjalikumaid arutelusid õigusriigiga seotud küsimustes, mis kuuluvad alates 2020. aastast tema pädevusse.

¹ 10407/23 – Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele – 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel (COM(2023) 309).

2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabeli kohaselt on tulemuslikud kohtusüsteemid olulised, et kohaldada liidu õigust ja tagada, et seda täidetak, ning kaitsta õigusriigi põhimõtet ja muid ELi aluseks olevaid liikmesriikide ühiseid väärtusi. Liidu õiguse kohaldamisel toimivad liikmesriikide kohtud ELi kohtutena. ELi õigusemõistmise tulemustabelis esitatakse iga-aastane ülevaade näitajatest, mis on seotud tulemuslike kohtusüsteemide kolme olulise parameetriga: i) tõhusus; ii) kvaliteet; iii) sõltumatus.

II.

Hästi toimivad kohtusüsteemid on hädavajalikud, et kohaldada liidu õigust ja tagada, et seda täidetak, ning kaitsta õigusriigi põhimõtet. Tõhusas kohtusüsteemis tehakse otsused põhjendamatu viivituseeta. Liiga pikad menetlused ja märkimisväärne kohtuasjade kuhjumine õõnestavad kodanike ja ettevõtjate usaldust riiklike kohtusüsteemide vastu.

Seetõttu muutub kohtusüsteemide majanduslik perspektiiv äärmiselt oluliseks. Kohtusüsteem, mis ei paku piisavaid tagatiseid või mis ei toimi piisava hoolega, kui üks pooltest leiab, et ta on kannatanud, pöörab ettevõtlusinvesteeringuid ning seega ka tootlikkuse kasvu ja kogu majanduse toodangu kasvu. Tulemuslikud kohtusüsteemid on olulised vastastikuse usalduse jaoks ning investimiskliima ja pikaajalise kasvu jätkusuutlikkuse parandamiseks. 2023. aasta kestliku majanduskasvu analüüsis,² milles esitatakse liidu majandus- ja tööhõivepoliitika prioriteedid, kinnitatakse seost tõhusate kohtusüsteemide ja liikmesriikide ettevõtluskeskkonna ning inimeste hüvanguks toimiva majanduse vahel. Hästi toimivad ja täiesti sõltumatud kohtusüsteemid võivad avaldada positiivset mõju investimisele ja on olulised investeeringute kaitsmiseks ning aitavad seega suurendada tootlikkust ja konkurentsivõimet.

² 15184/22.

Nagu varasemadki aruanded, sisaldab ka 2023. aasta aruanne õigusriigi kohta kõigi liikmesriikide kohtusüsteemide sõltumatuse, kvaliteedi ja tõhususe täiendavat analüüsi, rõhutades, et hästi toimivad ja täiesti sõltumatud kohtusüsteemid on üliolulised, et tagada õigusemõistmise toimimine kodanike ja ettevõtjate huvides. Kohtusüsteemide tõhusus ja kvaliteet sõltuvad sellistest parameetritest nagu töökoormus,³ menetluste eeldatav kestus,⁴ algatatud ja lõpuleviidud kohtumenetluste määr,⁵ pooleliolevate kohtuasjade arv,⁶ menetluste kestus, õiguskaitse kättesaadavus⁷, digivahendite⁸ ja hindamisvahendite⁹ kasutamine ning nende käsutuses olevad rahalised ja inimressursid,¹⁰ eelkõige sellest, kas neil on piisavalt vahendeid ning kas töötajad on kvalifitseeritud, koolitatud ja piisavalt tasustatud. Kõigi nende parameetrite tasakaalustatud järgimine võib olla liikmesriikide jaoks keeruline, kuid 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel näitab, et ELi kohtusüsteemide tulemuslikkus üha paraneb enamikus liikmesriikides¹¹.

Riiklikele kohtusüsteemidele eraldatud rahalistel vahenditel on otsene mõju kohtumenetluste kestusele ning paljud liikmesriigid on taaste- ja vastupidavuskavade raames eraldanud oma kohtusüsteemile lisavahendeid. Samuti on nad rakendanud mitmeid algatusi, et edendada digiüleminekut, mis on olnud mitme liikmesriigi prioriteet. Kasutusele on võetud ka uuenduslikke meetmeid, milleks on vaja õigusvaldkonna töötajaid koolitada.

Lisaks on vaja piisavalt inimressursse mitte ainult selleks, et tagada kohtuotsuste vastuvõtmine viivituseeta, vaid ka selleks, et tagada õigusvaldkonna ametite atraktiivsus ning kvalifitseeritud, koolitatud ja piisavalt tasustatud spetsialistide kättesaadavus. Kohtusüsteemidele eraldatud vahendid peaksid olema võrdväärsed neile usaldatud ülesannete ja kohustuste tähtsusega ning õigusemõistmine on nende seas üks olulisemaid.

³ 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 2–4.

⁴ 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 5–9.

⁵ 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 10–12.

⁶ 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 13–15.

⁷ 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 24–31.

⁸ 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 40–48.

⁹ 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonis 39.

¹⁰ 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 32–38.

¹¹ 2023. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, lk iii.

Paljud liikmesriigid on astunud täiendavaid samme, et parandada info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamist kohtusüsteemides, sest lisaks liikmesriikide kohtusüsteemide tugevdamisele muudab digiüleminek need juurdepääsetavamaks, tõhusamaks ja vastupidavamaks. Digiüleminek on kohtusüsteemide tulemuslikkuse suurendamise ja õigusemõistmisele juurdepääsu hõlbustamise võti. See aitab liikmesriikidel ületada riiklike kohtusüsteemide ees seisvaid praegusi ja tulevaseid probleeme. Uuenduslike tehnoloogiate, näiteks tehisintellekti ja robotiseerimise kasutamine säästab aega ja võimaldab jätta korduvad ülesanded masinatele. Sellega seoses on digilõhe vähendamine ja tehisintellekti kasutamine kaks väljakutset, millega liikmesriigid peavad lähiajal tõenäoliselt tegelema.

Arutelu soodustamiseks palutakse ministritel käsitleda järgmisi küsimusi:

- Kas oskate nimetada häid tavasid, mis on teie liikmesriigis kohtusüsteemi tõhususe ja kvaliteedi parandamiseks kasutusele võetud, pidades silmas kohtusüsteemide ees seisvaid uusi väljakutseid, nagu tehisintellekti ja videokonverentside kasutamine?
- Kuidas saaks EL teie arvates riiklike kohtusüsteemide tõhususe ja kvaliteedi parandamisel liikmesriike täiendavalt toetada?